

تاثیر ره باغ ها در ارتقاء کیفیت بصری محیط های فرهنگی - مذهبی و تجربه معنوی زائران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۸

کد مقاله: ۹۰۸۵۳

علی وکیلی^۱

چکیده

باغ ها از دیرباز به عنوان یک جزء حیاتی از محیط های شهری و طبیعی شناخته شده اند و فواید بی شماری برای سلامت جسمی و روانی دارند. وجود مسیرهای باغ در بافت های منتهی به حرم، هم برای پاسخگویی به تمایل روزافزون به بازدید از مراکز مذهبی - و هم اینکه جوابگوی استراحت و تفریح زائران با شرایط زمانی در مسیرهای منتهی به حرم باشد به عنوان یک نیاز و ضرورت حس می شود. همچنین، عزم فضایی مسیر قادر است تصویری از وحدت به مجموعه ساخته شده بیخشد و با حفظ عادات و عملکردها در فردیت بنای مذهبی را در مقام خود بهتر نمایان کند. توجه به "فضای عمومی"، این مسیرها، از مهمترین علل بحث حاضر است. روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی تحلیلی و به صورت مطالعه کتابخانه ای و اشاره موردی در قالب ره باغ های منتهی به حرم امام رضا(ع) در مشهد مقدس می باشد. هدف این بررسی بررسی تاثیر باغ ها بر افزایش کیفیت بصری محیط و تجربه معنوی بازدیدکنندگان است. یافته ها نشان می دهد که پیاده محوری، توجه به تفرج و قلمرو عمومی و نقش آن در ارتقای کیفیت محیط فضاهای منتهی به اماکن مذهبی، در ارتقاء روحیه زائرین در ابعاد تفریح، استراحت، درک گام به گام فضای مقدس، شایستگی محیط، احترام به فضای مقدس و بعد وحدانیت فضایی، احترام به انسان و درک سلسله مراتب رسیدن به فضای مقدس تاثیر گذار است.

واژگان کلیدی: ره باغ، فضای معنوی، کیفیت بصری محیط

به منظور یکسان سازی مجموعه مقالات و نیز برای آنکه امکان ترکیب و انتقال فایل کامپیوتری آن‌ها فراهم شود، لازم است که همه مقالات با طرحی یکسان و کاملاً هماهنگ تهیه و تایپ شوند. این راهنما به نویسندگان مقالات فارسی کمک می‌کند تا مقاله خود را با طرح مورد قبول نشریه تهیه نمایند. توجه شود که صورت ظاهری این راهنما و نگارش آن منطبق بر دستورالعمل تهیه مقالات است.

باغ‌ها برای هزاران سال جزء اصلی تمدن بشر بوده و به عنوان منبع رزق، تفریح و تغذیه معنوی عمل می‌کنند. در سال‌های اخیر، اهمیت باغ‌ها در ارتقای سلامت جسمی و روانی به طور فزاینده‌ای شناخته شده است. هدف این بررسی بررسی تاثیر باغ‌ها بر افزایش کیفیت بصری محیط و تجربه معنوی بازدیدکنندگان است. باغ‌ها می‌توانند تجربه معنوی بازدیدکنندگان را با ایجاد حس ارتباط با طبیعت، ایجاد فضای مراقبه و ترکیب عناصر نمادین افزایش دهند. ملاحظات طراحی و بهترین شیوه‌ها برای ایجاد باغ‌های موثر نیز مورد بحث قرار می‌گیرد. یافته‌های این بررسی اهمیت ترکیب باغ‌ها در محیط‌های شهری و طبیعی را برای ارتقای رفاه بصری و معنوی برجسته می‌کند. مسیرها، در یک محیط، نقش‌های مختلفی را ایفا می‌کنند: مکان‌ها و فعالیت‌های انسانی را به هم متصل می‌کنند و فضا را سازماندهی می‌کنند و مسیرهایی را تعیین می‌کنند که اغلب به زیستگاه‌های خوبی برای زندگی منجر می‌شود. آنها اولین و مهم‌ترین قدم برای نزدیک شدن به محیط هستند. این فضاها قابلیت‌های مثبتی در حل مسایل شهری در ابعاد فضایی، عملکردی، زیست محیطی، اجتماعی، امنیتی و اقتصادی دارند، بنابراین با حذف کارکرد های غیر ضروری، نا متجانس و مزاحم در تراز همسطح زمین از یک سو، انتقال شبکه‌های حمل و نقل اصلی و تند رو از سوی دیگر، این امکان در فضایشهری ما زمینه ساز خواهد شد که اولاً از سطوح برخورد مسیرهای پیاده و سواره که جزو نقاط حادثه خیز و ناامن درون شهر است کاسته شده، ثانیاً میزان حضور خودرو به میزان بسیار بالایی کاهش یافته، که این خود به معنای افزایش سرانه فضا برای ایجاد تعاملات جمعی، امکان تبدیل خیابان‌ها به محورهای پیاده مدارو دستیابی به انسان سالم به منزله محور توسعه پایداری باشد (انزوایی و همکاران، ۱۳۹۵). مسیرهای باغ با طراحی خاص خود، ارتباط بین مردم و محیطشان را بسیار افزایش داده است. عادت ایجاد مسیرهای باغ به دوران باستان باز می‌گردد. مفهوم محکم و عملی یک مسیر، انسان را در تماس نزدیک با محیط قرار می‌دهد. زائران در راه، احترام، فروتنی و میل به خیر را ابراز می‌کنند و با دعای خدایان که آنها را به سوی خداپرستی اخلاقی سوق می‌دهد. حرکت به سمت بالا در محیط، احساس اکتشاف، انگیزه برای بالاتر رفتن را به همراه دارد. انسان به طور ذاتی میل دارد به سمت هدف‌ها، یعنی نشانه‌های حسی، حرکت کند (سلطان زاده، ۱۳۷۸). پیرو مبانی مطرح شده پرسش اصلی تحقیق بدین گونه است که کیفیت بصری محیط چگونه بر بعد معنوی زائران در طول مسیر تاثیرگذار است؟ و راهکارهای مطرح کیفیتی ره باغ‌ها کدامند؟

۲- مبانی نظری پژوهش

۲-۱- تعریف ره باغ

ره باغ معمولاً برای ایجاد حس آرامش و آرامش طراحی شده است و اغلب عناصر طبیعی مانند گیاهان، درختان، آب‌نماها و مسیرهای سنگی را در خود جای داده است. این محیط معمولاً به گونه‌ای طراحی می‌شود که یک مجموعه آرام باشد و پناهگاهی در برابر شلوغی و شلوغی زندگی روزمره باشد "ره باغ" به عنوان مسیرهای سبز دسترسی زائران به ورودی‌های حرم مطهر حضرت امام رضا (ع) است (<https://www.irna.ir>). ره باغ‌ها را می‌توان در بسیاری از نقاط جهان، به ویژه در مناطقی با نفوذ فرهنگی مذهبی قوی، مانند ایران، افغانستان و تاجیکستان یافت. آنها اغلب به عنوان فضاهای عمومی استفاده می‌شوند، جایی که مردم می‌توانند برای استراحت، مدیتیشن یا به سادگی از زیبایی طبیعت لذت ببرند. چهارباغ و باغ‌سازی و توجه ویژه به مسیرهای پیاده در بافت مرکزی شهر و مسیرهای منتهی به حرم مطهر رضوی از گذشته تا کنون، یکی از نقاط عطف تحولات شهرسازی و معماری در مشهد به حساب می‌آید. (مقدسیان و همکاران، ۱۳۹۳). برخی از ویژگی‌های مشترک ره باغ عبارتند از:

- فضایی آرام که اغلب با استفاده از آب‌نماها، گیاهان و مسیرهای سنگی ایجاد می‌شود
- حس انزوا، با احاطه شدن باغ توسط دیوارها یا صفحات برای ایجاد حس محصور بودن
- تمرکز بر عناصر طبیعی، مانند گیاهان، درختان، و ویژگی‌های آب
- یک محیط آرام و آرام که اغلب با استفاده از نور ملایم، موسیقی یا سایر محرک‌های حسی ایجاد می‌شود.
- حس اجتماع، با استفاده از باغ به عنوان فضای عمومی برای معاشرت و استراحت

به طور کلی، ره باغ نوعی باغ یا پارک است که برای ایجاد محیطی آرام و آرام برای استراحت و تفکر طراحی شده است که اغلب عناصر طبیعی و حس اجتماعی را در خود جای داده است (انزوایی و همکاران، ۱۳۹۵). ره باغ‌های منتهی به حرم امام رضا (ع)

که در جهت رفاه حال زائرین پیش بینی شده اند، شامل ره باغ حضرت زهرا(س)، ره باغ طویبی، ره باغ بهشت، ره باغ جنان و ره باغ رضوان و چند ره باغ دیگر می باشد.

شکل ۱- مسیر های ره باغ منتهی به حرم (ماخذ: <https://www.ilna.ir>)

۲-۲- کیفیت بصری

کیفیت بصری محیط نقش مهمی در افزایش جذابیت زیبایی شناختی و درک کلی فضاهای داخلی و شهری دارد. تحقیقات نشان می دهد که کیفیت بصری تحت تأثیر عواملی مانند طراحی نور، رنگارنگی، پیچیدگی و وضوح محیط قرار می گیرد (Zanon et al, 2019). آلودگی بصری در مناطق شهری می تواند به طور قابل توجهی بر کیفیت زندگی ساکنان تأثیر بگذارد و اهمیت ارزیابی و بهبود محیط های بصری را برجسته می کند. کیفیت بصری محیط یک جنبه حیاتی از تجربه انسان است که بر خلق و خو، رفتار و رفاه کلی ما تأثیر می گذارد. باغ ها با کاهش آلودگی بصری، ایجاد حس آرامش و ایجاد یک منطقه حائل طبیعی می توانند کیفیت بصری محیط را به میزان قابل توجهی بهبود بخشند. مطالعه ای که در ژاپن انجام شد نشان داد که باغ هایی با سطح بالای پوشش گیاهی با کاهش سطح استرس و بهبود خلق و خوی مرتبط هستند (کاپلان، ۱۹۹۵). ادغام موثر عناصر بصری می تواند فضاهای شهری را متحول کند و آنها را هماهنگ تر و جذاب تر کند و در عین حال محرک های منفی را به حداقل برساند. علاوه بر این، استفاده از رنگ در پوشش گیاهی می تواند به ارزش زیبایی شناختی محیط های بیرونی کمک کند، و بر اهمیت اجزای بصری در شکل دهی به محیط اطراف ما تأکید بیشتری دارد. به طور کلی، درک و افزایش کیفیت بصری برای ایجاد محیط های بصری دلپذیر و راحت برای افراد در محیط های داخلی و خارجی ضروری است.

شکل ۲- ره باغ جنان (ماخذ: نگارنده)

بر اساس این عوامل، کیفیت بصری محیط به سه دسته اصلی تقسیم می شود:

- کیفیت بصری فیزیکی: شامل عوامل فیزیکی محیط است، مانند طراحی شهری، استفاده از مصالح و مصنوعات، و وجود آلودگی های بصری.
- کیفیت بصری روان شناختی: شامل عوامل روان شناختی محیط است، مانند استفاده از رنگ ها و روشنایی، و وجود فضای سبز.
- کیفیت بصری اجتماعی: شامل عوامل اجتماعی محیط است، مانند استفاده از آب و فضا، و وجود آلودگی های صوتی.

۳-۲- تجربه معنوی

باغ ها همچنین می توانند تجربه معنوی بازدیدکنندگان را با ایجاد حس ارتباط با طبیعت، ایجاد فضای مراقبه و ترکیب عناصر نمادین افزایش دهند. مطالعه ای که در بریتانیا انجام شد نشان داد که باغ هایی با سطح بالایی از ویژگی های طبیعی، مانند سنگ ها

و آب، با افزایش احساس معنویت و آرامش همراه هستند (سالیوان و همکاران، ۲۰۰۱). مطالعه دیگری در استرالیا نشان داد که باغ‌هایی با ترکیبی از گیاهان و مجسمه‌ها نسبت به باغ‌هایی که فقط گیاهان دارند معنوی‌تر تلقی می‌شوند (Hartig et al., 2011).

۲-۴- بازسازی ذهنی توسط محیط و رفع خستگی

محیط طبیعی نقش بسیار غیرمنتظره و موثری در فرایند توسعه وضوح ذهنی دارد (Kaplan, ۱۹۷۷). وضوح ذهنی نیز یکی از موثرترین عامل در تکامل اعتماد به نفس و استقلال محسوب می‌شود. بهره‌برداری از فضای سبز در قالب مکان و چشم‌انداز، به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا حس حضور در یک مکان امن را داشته باشند (ماهوتی و موسوی، ۱۳۹۸). تأثیر بصری عناصر جذاب در منظر به سرعت جایگزین تأثیر خسته‌کننده عناصر قبلی در ذهن شده و آن را از استهالک و خستگی بیشتر نجات داده، بازسازی کرده و تمرکز تازه ایجاد می‌کند. تماشای لغزش و ریزش برگ‌های رنگارنگ درختان پاییزی، شنیدن و دیدن صدا و حرکت پرندها روی شاخه‌ها، بازیهای آب و نور به همراه تغییر رنگ آنها در روزها و فصل‌های چهارگونه، استفاده از تندیس و مجسمه در بستر طبیعی منظر، همه از جذابیت‌های ذهن‌نواز منظر است که به راحتی در پیرامون و درون فضاهای بسته معماری قابل گسترش است.

شکل ۳- ایجاد منظر جذاب در فضا (ماخذ: <https://www.ilna.ir>)

۲-۵- دور بودن، رهایی، انبساط خاطر یا فرار ذهن

مؤلفه اول این نظریه دور بودن، رهایی، انبساط خاطر یا فرار ذهن، از مکان یا موقعیتی است که خستگی ذهن ایجاد می‌کند. محیط‌هایی که به آسانی می‌توانند ذهن ما را از آشفتگی‌ها و دغدغه‌های معمول و روزمره خارج سازند و اجازه دهند روی موضوع‌های دیگر متمرکز شویم. در این مؤلفه نیاز نیست فرد از نظر بعد مکانی از محل خود فاصله بگیرد، بلکه در این مورد نیاز به یک فاصله‌گیری روانی و ذهنی است (Felsten, 2009).

در مسیرهای ره باغ‌فضاهای تعبیه شده جهت توقف کوتاه مدت و فراغت در نزدیکی هم و به موازات هم به فرار و رهایی ذهن از موقعیت شلوغ شهری و رهایی از خستگی کمک کند. بنابراین ایجاد نظر به عنوان یک قابلیت رهایی‌بخش کمک موثری در رفع خستگی ذهن دارد. نگاه توأم با مکث به منظر می‌تواند رهایی بخش بوده و زمینه انبساط خاطر ایجاد کند.

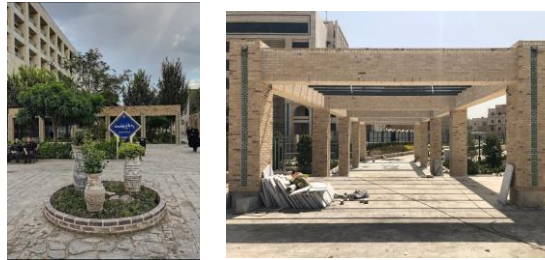
شکل ۴- آب‌نما، فضای انبساط ذهن (ماخذ: نگارنده)

۲-۶- گشایش، وسعت یا فراخی منظر گشایش

وسعت یا فراخی یکی از ماهیتهای منظر در این نظریه است. ویژگی مکان‌هایی است که دارای ماهیت جذاب و ارزنده‌های هستند و میتوانند ذهن را برای مدت زمان مناسبی درگیر خود سازند و به مکانیسم توجه مستقیم اجازه استراحت دهد (Felsten, 2009). قرارگیری در معرض طبیعت چه به صورت ارادی و آگاهانه و چه ناخودآگاه و غیرمستقیم منجر به بروز واکنش‌های مثبتی از سوی مؤثر میشود. اگرچه اساس و پایه ژنتیکی در هرگونه تمایل به واکنش مثبت به طبیعت و محیط‌های طبیعی امروز یکی از ضعف‌های پیش روی بشر است و نیازمند آموزش، فرهنگ‌سازی و تجربه مکرر محیط‌های طبیعی است (Hinds, 2011).

۲-۷- منظر رهایی بخش

منظر محدود منظری است که به محض دیده شدن با چشم سر، پایان آن نیز مشاهده می شود؛ باریکه سبزی که فاصله دو ساختمان از هم و یا گذر از ساختمان را تعریف میکند. حداقل فراخی یا گشایش در منظر باید به گونهای باشد که وقفه ای تعمیدی در ذهن ایجاد کند تا از مشغولیت نسبت به موضوع و در معماری از کاربری قبلی فارغ شود و بالفاصله نیز توسط موضوع یا کاربری جدید اشغال نشود. میزان دوری ذهن از وضع موجود و در نتیجه رفع خستگی آن ارتباط مستقیمی با میزان گشایش یا وسعت میدان دید دارد. فراخی منظر در حدی که انتهای آن به سرعت دیده نشود کافی است تا خستگی ذهن فارغ از دو مشغولیت قبل و بعد از بین برود. در ایجاد گشایش تنها اندازه طول و عرض معیار نیست. بلکه تعداد، انواع و ابعاد عناصر منظر و چگونگی چینش آنها، گونه های گیاهی اعم از چمن، بوته، درختچه و درخت، وضعیت زمین از نظر بافت و شیب، در این مهم نقش دارد (شرقی، ۱۳۹۰: ۵۴).

شکل ۵- سادگی و تناسبات بصری (ماخذ: <https://www.ilna.ir>)

سادگی موجود در کنار تناسبات بصری زمینه های حرکتی را فراهم آورده است. این سادگی نه تنها نیاز کالبدی حرکتی را مقدور می سازد بلکه نیاز معنوی و روحی - روانی، عامل تعیین کنترل و ابعاد و اندازه ها برای دستیابی به نتیجه مطلوب می باشد که نشان از یک ارتباط تنگاتنگ بین انسان و سیرت باطنی اوست که نشأت گرفته از زهد و ساده زیستی انسان و درک صحیح و عمیق او از جهان ماورائی و دل کندن و بریدن از جهان مادی می باشد «و لا تَعَزَّزْكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا» (انعام / ۱۳۰).

۲-۸- باغ ایرانی و نظم

باغ ایرانی با نظمی هندسی حضور گیاهان در باغ را سامان بخشیده و از آب نیز منظومه ای پدید می آورد (شاهچراغی، ۱۳۸۸). در باغ ایرانی نظام ساختار هندسی، محورهای حرکتی مستقیم و گاه متقاطع (عمودبرهم) را معین می کند. حرکت مستقیم در محیط احساس هدف دار بودن، فوریت، تأمل به انسان می دهد. با توجه به ساختار باغ ایرانی جهت حرکت در آن از سمت پایین به سمت بالا و در جهت خلاف جریان آب در حال گردش در باغ است. با توجه به ساختار باغ ایرانی بالاترین و مهم ترین بخش باغ، کوشک و یا همان سرچشمه آب است که بر روی محورهای اصلی قرار گرفته و در واقع هدف دست یابی به آن است. در این مسیر منظری از آب روان را که در خلاف حرکت وی در حال عبور، ریزش، جهش یا پراکنش است را مشاهده می کند، ضمن آنکه بازی نور و سایه، عطر گیاهان، لمس خنکی هوا، تمامی حواس پنج گانه وی را تحت تأثیر قرار می دهد. بنابراین نظام ساختار هندسی باغ ایرانی، محورهای مستقیم و هدفمند را تعریف می کند که براساس تحقیقات انجام شده در روان شناسی محیط، این گونه مسیرها، احساس هدفدار بودن، تأمل و اکتشاف را به انسان می دهد.

۲-۹- نظام جهت دهنده در مسیر ره باغ ها

نظام جهت دهنده اصلی در مسیر ره باغ ها با پیروی از باغ ایرانی به همراه نظام تمرکز حواس، محیط مساعد برای خلوت مطلوب، کسب آرامش و تأمل برای انسان پدید می آورد. تقارن یکی از اصول طراحی در باغ های ایرانی است. در محور اصلی حتی درختان، درختچه ها و گل ها نیز قرینه کاشته شده اند. بدین ترتیب قرینگی و نظام مند بودن در مسیر ره باغ ها، توجه به تعادل و هماهنگی و خلق فضایی ساده و به دور از پیچیدگی در فرم و هندسه، یکی از عواملی محسوب می شود که با قرارگیری در این فضا ادراکات ذهنی انسان به آسانی با فضا عجین و درک و فهم مکان بیشتر خواهد شد که مرز این امر احساس امنیت و عامل برقراری آرامش در فضا است (همان) (سوزوکی، ۱۳۷۸). به کارگیری ریتم و تکرار موزون عناصر و پدیده ها، در مواردی جوابگوی نیاز عملکردی بوده و گاهی برآورده کننده نیاز زیبایی شناختی است (سلطان زاده، ۱۳۷۸).

۳- پیشینه پژوهش

مهربانی گلزار (۱۳۹۹) در پژوهشی اینگونه بیان می کند که؛ باغ ایرانی یک کالبد نیست، یک فرهنگ است. مجموعه‌ای است از هنر، معماری، نظام گیاهی، نظام آبیاری، اعتقادات، ادبیات شفاهی، سبک زندگی و قواعد زیبایی‌شناسی. در نتیجه ردپای باغ ایرانی را تا جایی که این فرهنگ حضور دارد، می‌توان دنبال کرد. اگرچه گستره باغ ایرانی غالباً به سرزمین ایران محدود شده، اما اگر باغ را یک امر فرهنگی در نظر بگیریم، می‌تواند حوزه نفوذ وسیع‌تری را در بر گیرد. شواهد ارائه شده در این پژوهش که جوانب تازه‌تری از باغ ایرانی را بررسی کرده، حاکی از گسترش باغ ایرانی تا کرانه اقیانوس اطلس از غرب و تا میانه چین از شرق است. همچنین ردپاهایی از آن در شرق آفریقا و منطقه سواحیلی قابل رؤیت است. انزوایی و همکاران (۱۳۹۸) اینگونه بیان می دارند که؛ ویژگی‌ها و مشکلات حیات شهری زیرسطحی در مکان‌هایی با کاربری‌های مختلف با رویکرد توسعه پایدار (نمونه موردی: ره باغ پردیس واقع در قطاع ۴ منطقه ۸من مشهد با کاربری مذهبی تاریخی). مقدسیان و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی نشان می دهد که؛ پیاده محوری، توجه به تفرج و قلمرو عمومی و نقش آن در ارتقای کیفیت محیط، تا چه اندازه در مشهد، قدمت داشته و شایسته است این موضوع در طراحی ره باغ‌ها مدنظر قرار گیرد. شهیری و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش دیگری اینگونه بیان می کنند که؛ ره باغ‌ها به عنوان محورهای مجهز پیاده، با ایجاد اتصال بین بخش اقامتی و مرکز قدسی، دسترسی‌های اصلی به حرم را شکل می دهند. در اکثر پژوهش‌ها به بعد پیاده محور بودن، کالبدی و نگرش‌های باغ ایرانی توجه شده و به بحث کیفیت بصری و معنوی در کنار هم اشاره ای نشده است که می‌تواند زمینه‌های نوین بودن پژوهش را بیش از پیش نمایان کند.

۴- روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ محتوا کیفی، توصیفی و تحلیلی بوده، که پس از مطالعه کیفی داده‌ها و مبانی نظری مزبور به تحلیل آن پرداخته می‌شود. بنابراین، در تبیین ادبیات و سوابق موضوع تحقیق و ارائه مدل تحلیلی از مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی با توجه به ماهیت تحقیق استفاده شده است. در تحقیق حاضر به دلیل مباحث و زمینه‌های وسیع نظری و مقوله‌های کلی و مطالعات موردی متفاوت، روش‌های مختلفی به کار گرفته شده است.

۵- یافته‌های پژوهش

چندین ملاحظات طراحی را می‌توان برای ایجاد باغ‌های موثر که کیفیت بصری محیط و تجربه معنوی بازدیدکنندگان را افزایش می‌دهد، به کار برد. این شامل:

- ترکیب عناصر طبیعی مانند سنگ، آب و گیاهان برای ایجاد حس ارتباط با طبیعت.
- ایجاد حس سفر یا پیشرفت برای تشویق به اکتشاف و کشف.
- ترکیب تجربیات حسی، مانند صدا، بو و لمس، برای ایجاد یک تجربه فراگیرتر.
- در نظر گرفتن نیازها و ترجیحات بازدیدکنندگان مانند دسترسی و راحتی.

با توجه به موارد مطرح شده در مورد ره باغ‌ها و همچنین مبتنی بر تاثیر ره باغ‌ها بر بعد معنوی زائرین بیان می‌گردد:

جدول ۱- مبانی نظری و فاکتورهای موثر در طراحی (مأخذ: نگارنده)

مبانی نظری	شاخصه‌های تاثیرگذار در طراحی
تحریک احساس کاربران	تاثیر رنگ و استفاده از رنگ‌های آرامش بخش در جداره‌ها-درختان همیشه سبز و جانمایی آنان در محیط‌های تجمعی افراد-طراحی با استفاده از متد آب بگونه‌ای که حرکت و صدای آب در محدوده نقش آرامش بخش و تدووم و حرکت ایفا کند-ریتم درختان و حرکت آب به عنوان فاکتور تاثیرگذار
قابل درک و فهم بودن	ره باغ باید چنان حالت کششی داشته باشد که افراد را وادار به ادامه کند-سیرکلاسیون حرکتی شفاف و منظر شفاف و قابل رویت-چشم اندازها با قابلیت‌های تجمعی-هندسه دعوت کننده و پذیرا
سهولت جابجایی و حرکت	توجه به حرکت و رمپ‌های دسترسی در طول مسیر-توجه به شفاف بودن محدوده‌های خروج و ورود-توجه به کاربری‌ها با اختلاف سطح در محدوده حرکتی
ایجاد حس تفکر و خود آگاهی	با استفاده از مناظر و حرکت آب در محدوده‌های ساکت و خلوت جهت ایجاد تفکر و تأمل در مخاطبان و آماده شدن برای فضای معنوی
فراهم آوردن احساس آسودگی و تسکین برای کاربران	جذابیت طرح در محدوده‌های مختلف راه و تمایز با محیط شلوغ شهری از نظر کیفیت در دسترسی‌ها، فعالیت‌های روزمره، فعالیت‌های جمعی، بازی و سرگرمی، محیط‌های شاد و مفرح

۶- نتیجه گیری

باغ ها این پتانسیل را دارند که کیفیت بصری محیط و تجربه معنوی بازدیدکنندگان را به میزان قابل توجهی افزایش دهند. باغ ها می توانند با ترکیب عناصر طبیعی، ایجاد حس سفر و تلفیق تجربیات حسی، تجربه ای منحصر به فرد و لذت بخش را برای بازدیدکنندگان فراهم کنند. ملاحظات طراحی و بهترین شیوه های ذکر شده در این بررسی را می توان برای ایجاد باغ های مؤثری که رفاه بصری و معنوی را ارتقا می دهند، به کار برد. تحقیقات آتی باید برای بررسی تأثیر باغ ها بر تجربیات انسانی، با تمرکز بر طراحی و نگهداری باغ های مؤثر ادامه یابد. نتایج حاکی از آن است که رفع خستگی، استمرار، حرکت زائرین، جذابیت و رویت پذیری منظر و تبیین فضاهای استراحت و فضاهای تعاملی نقش مهمی در کیفیت فضاهای منتهی به حرم دارد. برای ایجاد مناسبات چهره به چهره، تجربه مشترک فضا، رابطه انسانی با فضا و همچنین برگزاری فعالیتهای جمعی توجه به الگوهای تسهیل کننده مسیر مهم و ضروری است. مکان به واسطه محدود کردن روابط اجتماعی در قلمرویی مشخص، احساس تعلق به گروه را پدید آورده و تقویت می کند و بدیت ترتیب بر تراکم روابط چهره به چهره می افزاید. محیط های بلقوه هستند که هر فرد بنا به اقتضای زمان در آن ها وارد می شوند و با درک تأثیرات آن ها به صورت انگیزشی پیش می روند.

۱. قران کریم.
۲. انزوایی، گلبرگ و انزوایی، کامیار و امینیان، امیراحمد (۱۳۹۵)، ویژگی ها و مشکلات حیات شهری زیرسطحی در مکان هایی با کاربری های مختلف با رویکرد توسعه پایدار (نمونه موردی: ره باغ پردیس واقع در قطاع ۴ منطقه ثامن مشهد با کاربری مذهبی تاریخی)، چهارمین کنگره بین المللی عمران، معماری و توسعه شهری، تهران.
۳. سلطان زاده، حسین (۱۳۷۸). تاج محل، تداوم باغ ایرانی، دفتر پژوهش های فرهنگی.
۴. شاهچراغی، آزاده (۱۳۸۸). تحلیل فرآیند ادراک محیط باغ ایرانی براساس نظری روانشناسی بوم شناختی نشریه هویت شهر، سال سوم / شماره ۵، ص ۴۴.
۵. شهیری مهرآباد، فهیمه و مقدسیان، مریم و میرغلامی، مرتضی و نژاد ابراهیمی، احد، ۱۳۹۳، مفاهیم نهفته در زیارت در انطباق با طرح ره باغ های منتهی به حرم امام رضا (ع)، کنفرانس بین المللی نیارش شهر پایا، تهران.
۶. مقدسیان، مریم و عابدی، حجت و میر غلامی، مرتضی (۱۳۹۳)، از چهارباغ تا ره باغ در مشهد، کنفرانس بین المللی نیارش شهر پایا، تهران.
۷. مهربانی گلزار، محمدرضا. (۱۳۹۹). میراث باغ ایرانی، در جست و جوی ردپای باغ ایرانی از شرق تا غرب. منظر، دروره ۱۲، شماره ۵۰، صص ۶-۱۵.
۸. ماهوتی راد، پرستو و موسوی، محمداحمد (۱۳۹۸)، بررسی تاثیر فضای باز در محیط آموزشی مدارس و تاثیر آن بر روی دانش آموزان، مجله معماری سبز، شماره ۲۷، صص ۲۷-۳۴.
9. Felsten, G. (2009). Where to take a study break on the campus: an attention restoration theory perspective. *Journal of Environmental Psychology*, 29: 160-167
10. Hartig, T., Kaplan, S., & Bialystok, E. (2011). The effects of nature and urban environments on mental health. *Journal of Environmental Psychology*, 31(2), 133-143.
11. Hinds, J. & Sparks, P. (2011). The Effective Quality of Human-Natural Environment Relationships. *Journal of evolutionary psychology*, 9(3): 451-469.
12. Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15(3), 169-182.
13. Zanon, S.; Callegaro, N.; Albatici, R. 2019. A Novel Approach for the Definition of an Integrated Visual Quality Index for Residential Buildings. *Appl. Sci.* 2019, 9, 1579. <https://doi.org/10.3390/app9081579>.
14. <https://www.irna.ir>.